

DÜNYADA ÇAY KÜLTÜRÜ

Çin, Hindistan, Japonya, Moğolistan, Tibet... Çay pek çok ülkede coğrafya, alışkanlıklar ve geleneklerle şekillenerek o ülke kültürüne derin izler bırakıp vazgeçilmez bir yer edinmiştir.

ZAMAN TÜNELİNDE ÇAY

Asya'da keşfedilmesinden beri, çay tüm dünyayı dolaşarak her yerde popülerlik kazanmıştır. Ancak bedeni ve zihni besleyen bu içecek, geçmişte savaş ve devrimlere neden olmuştur.

1

Çayı, İÖ 2737. Çin imparatoru Shennong keşfeder. ÇAYIN KEŞFİ: İmparator bir çay ağacının yanında dinlenirken, kaynar su tenceresine düşen yaprakların aromalarını fark eder. Kokudan etkilenince bir yudum alır ve bu içeceği çok ferahlatıcı bulur.

2

420 yılında Budist keşişler meditasyon sırasında çay içmeye başlarlar. KÜLTÜR: Çin'de Budist keşişler meditasyon sırasında dikkatlerini koruyabilmek için çay içmeye başlarlar. Kendi yetiştirdikleri çayları sıkıştırıp kek haline getirerek satarlar. Zaman içinde yerli çiftçiler çay yetiştirmeyi öğrenirler ve bu sayede çay günlük tüketilen bir içecek haline gelir.

3

618-907 yıllarında, Tang Hanedanı tarafından çay yetiştirme alanları ile Çin ve Tibet üzerinden çay tüketen bölgeler arasında Atlı Çay Yolu yapılır. ÇAY YOLU: Atlı Çay Yolu, Çin'i Tibet'e Tibet'i Moğolistan'a bağlar. Çinliler ürettikleri çay keklerini güçlü atlar karşılığında takas ederler.

4

760-762 yıllarında bilgin Lu Yu, Ch'a Ching adında bir çay kitabı yazar. YOLCULUKLAR: Tang Hanedanı hükümdarlığında (618-907), Koreli ve Japon Budist keşişler Çin'den getirdikleri çay tohumlarını kendi ülkelerinde ekerler. Bu ülkede yaşayan keşişlerinin geliştirdiği çay kültürü günümüze kadar gelmiştir.

5

1271'de Moğollar Çin'i istila eder. MOĞOL İSTİLASI: 1271 yılında YUAN Hanedanı kurulur (1271-1368). Moğollar Çinlilerin geleneksel ve rafine çay kültürleriyle ilgilenmezler. Onlar çayı daha basit ve kırsal biçimde tüketirler. Moğollardan sonra iktidara gelen Ming Hanedanı (1368-1644), çay işleme yöntemleri geliştirir, sistem preslenmiş formdan bütün yapraklara doğru gelişir.

6

1590'da Portekizli misyonerler Çin'den ülkelerine gönderdikleri mektuplarda çaydan bahsederler.

7

1610'da Portekizliler Çin'den çay ithal etmeye başlarlar.

8

1619'da Hollandalılar çay ithal edip Avrupa'ya dağıtmak için Endonezya'ya Batavia Limanı'nı kurarlar (şimdiki adı Jakarta).

9

1658'de Londra gazetelerinde Çin İçeceği adıyla çay reklamı yayımlanır. O yıllarda çay İngiltere'de çok ender bulunmaktadır.

10

1664'te Doğu Hindistan adlı şirket Java üzerinden Çin'den İngiltere'ye çay ithal etmeye başlar. DOĞU HİNDİSTAN ŞİRKETİ: 1600 yılında kurulmuş özel bir şirkettir. Dünya ticaretinin yarısını kontrol eder. Şirket İngiltere ve kolonileri için çay dikimine başlar. ÇAY MODASI: 16. yüzyılda Avrupa'da ilk çay içmeye başlayan ülke Portekiz'dir. Fakat çayın popüler olmasını Hollandalılar sağlamışlardır. Tüm Avrupa'yla ticaret yapan Hollanda en büyük çay ithalatçısı olmuştur. Yüksek fiyatlar yüzünden çayı sadece elit kesime hitap etmektedir.

11

1662'de, İngiltere kralı II. Charles, Portekiz Braganza prensesi Catherine ile evlenir, böylece İngiliz soyluları çay kültürünü benimserler. PRENSES ÇEYİZİ ÇAY: İngiltere kralı ikinci Charles ile evlenen Catherine'nin çeyizinde çayla dolu kasalar ve aynı zamanda Bombay

Limanı'nın anahtarı vardır. Bu sayede kral dünyanın her tarafına çay ticareti yapacaktır. İngiltere'de yaygın olmayan çay tüketimi Kraliçe Catherine sayesinde aristokrat ve soylular arasında popüler olmaya başlamıştır.

12

1676'da İngiltere'de çay o kadar popüler oluyor ki Kral II. Charles yüzde 119 vergi koyma kararı alıyor. ÇAY KAÇAKÇILIĞI: Yüksek vergi kararından sonra çay kaçakçıları ortaya çıkmaya başladılar. Kaçakçılar küçük teknelerle hatta kayıklarla çayı Manş Denizi'ndeki Kanal Adaları üzerinden Avrupa'dan İngiltere'ye getirirlermiş.

13

1689'da Sibiryaya üstünden Rusya ve Moğolistan arasında çay ticareti başlar.

14

1773'te Amerika kolonileri çay vergilerinden şikâyetçidir. Boston'da Çay Partisi adını verdikleri bir protesto düzenler ve gemiyle gelen tüm çayları denize dökerler. ÇAY PARTİSİ: Yüksek vergilerine rağmen Kuzey Amerika'daki İngiliz kolonileri çayı hiçbir zaman terk etmediler. Vergi politikasını protesto etmek için de, 16 Aralık 1773'te Boston Limanı'nda bulunan bir gemideki çayları denize dökerler. Çay Partisi olarak bilenen bu protesto 1775-1783 yılları arasındaki Amerikan devriminin fitilini yakan nedenlerdendir.

15

1778'de doğa bilimci Joseph Banks İngiliz hükümetine Hindistan'ın kuzey doğusunda çay yetiştirmelerini önerir.

16

1784'te, İngiltere Başbakanı William Pitt, çay vergisini yüzde 119'dan yüzde 12,5'a indirir ve işçi sınıfının takdirini kazanır. HERKES İÇİN ÇAY: 18. yüzyılın büyük bir kısmında işçi sınıfı için çay çok pahalıydı. 1784'te gerçekleşen vergi indiriminden dolayı kaçakçılık azalır. Mütevazı insanlar da çay içmeye başlar. Çay, ekme tereyağı ve peynirle servis edilir. Çay, o dönemin popüler içeceği olan biranın yerini alır. Toplumdaki fiziksel ve zihinsel gelişim belirgin biçimde görülür.

17

1823'te Hindistan Assam'da yabani çay bitkileri bulunur.

18

1835'te Assam çayının (Assamica varyasyonu) kültür tarımı gerçekleştirilir. HİNDİSTAN'DA ÇAL EKİMİ: Yüksek fiyatlar, uzun süren teslimatlar ve yüksek ithalat oranları Doğu Hindistan Şirketini çay üretmeye teşvik eder. İlk çay fidanları 1835'te Assam'da dikilir. 1870'lerde, Assam ve Darjeeling'de çay ekimi özelleşmeye başlar. İngiltere bu sayede Çin pazarına kıyasla daha yüksek miktarda ve daha kaliteli mal tedarik eder.

19

1837'de Amerika doğrudan Çin'le ticaret yapmaya başlar.

20

1838'de tadım için Assam çayından Londra'ya gönderilir.

21

1839-1860'ta Opium Savaşı AFYON SAVAŞLARI: İngilizler Hindistan'a çay ekimi yaparken, Doğu Hindistan Şirketi, Çin'le ticaret yapar. Şirket Çin'e çay almak için gümüş ve farklı metaller karşılığında Hindistan'da yetiştirdikleri afyonu satmaktadır. 1820'li yıllarda Çin hükümeti afyon kullanımını yasaklar. Buna rağmen ticaret devam eder. Bundan 1839 ve 1860 yılları arasında bu ticarete son vermek için İngiltere iki Opium yani Afyon Savaşı çıkarır. ÇİN ÇAYI: Hindistan'da yerli çay üretilmesine rağmen Doğu Hindistan Şirketi her zaman Çin çayını tercih eder (Sinensis varyasyonu). Sinensis türü Assamica'ya göre soğuk hava koşulları ve Darjeeling bölgesindeki gibi yüksek rakımlara daha dayanıklıdır. Şirket, çay kültürünü öğrenmesi ve Hindistan'da yetiştirmek üzere tohum getirmesi için 1848-51 yılları arasında botanikçi Robert Fortune'u Çin'e yollar.

22

1840'ta İngilizler Seylan'da (Sri Lanka) çay yetiştirmeyi denerler ve başarısız olurlar. PORSELEN: 18. yüzyılın ortalarına doğru, Avrupalılar porselen imalatına başlarlar. 19. yüzyılın ortasında, çay tüketimin artmasıyla porselen üretimi ve sanayisi İngiltere'de ve Avrupa'da ciddi anlamda gelişmeye başlar.

23

1869'da, Süveyş Kanalı açılır. Avrupa ve Asya arasındaki yol kısalır. SÜVEYŞ KANALI; 1869'da kanalın açılmasıyla birlikte çay üreten ülkelerin Avrupa ve Amerika'ya ulaşımı kolaylaştı ve daha büyük ve hızlı gemilerle, mallarını daha kısa sürede limanlara ulaştırmaya başladılar çay üreten ülkeler. Bu şekilde Batılılar taze hasatla işlenmiş kaliteli çay içmeye başladılar.

24

1869'da İngilizler Seylan yani Sri Lanka'da çay üretimine başladılar. Yüksek miktardaki üretim sayesinde fiyatlar da düşer.

25

1872'de ilk buharlı yuvarlama makinesi Assam'da kullanılır. Bu makine hem süreyi hem de çay üretim maliyetlerini düşürür. HİNT ÇAYLARI: Kraliçe Victoria'nın hükümdarlığı döneminde (1837-1901), çay ekimi Hindistan'da artar. Hindistan'da en iyi kalitede siyah çay üretilmektedir. Avrupa, Avustralya ve Kuzey Amerika'dan çok talep görür bu çay.

26

1908'de, New Yorklu bir çay tüccarı olan Thomas Sullivan, müşterilerine ipek poşetlerde çay eşantyonları gönderir. Bu sayede poşet çaylar popüler olmaya başlar. ÇAY MOLASI: 19. yüzyılın sonlarına doğru, sanayi devrimi sırasında çalışma saatleri çok uzundur. Sabah ve öğle aralarında ikram edilen çay bir gelenek haline gelir ve "çay molası" adını alır. Evde çalışan personele de çay ödeneği verilmeye başlanır. İKİNDİ ÇAYI: 19. yüzyılın sonlarında, "ikinci çay" İngiltere'de hem aristokrat hem de orta sınıfta bir ritüel haline gelir. Kadınlar arkadaşlarıyla evlerinde çay partileri düzenlerler. Sonrasında çay dükkânlarının açılmasıyla ortak buluşma mekânları buralar olur.

27

1910'da Endonezya çay üretimine başlar.

28

1920'de poşet çaylar ticari olarak piyasada yerini alır.

29

1923'te Cumhuriyet kurulduktan sonra Őu anda dŕnyada en fazla çay tŕketen toplum olan Tŕkler Karadeniz'de çay tarımına başlar.

30

1939-1945 İkinci Dŕnya Savaşı sırasında, ulaŐım abluka altında olduğu için çay tŕketimi ve ticareti azalır. İKİNCİ DŔNYA SAVAŞI: 1939-45 arası İngilizler için haftalık çay satıŐı kiŐi baŐı 56 grama dŕŐŕŕlmŕŐtŕ. Lakin asker ve acil yardım personelleri fazladan pay almaktadırlar. Kuzey Amerika'ya giden deniz yolları abluka altında olduğu için sadece Atlantik ŕzerinden siyah çay ticareti yapılır. YeŐil ay tŕketimi ancak savaŐtan sonra tekrar başlar.

31

1957'de, Rotarvane yani mekanik yuvarlama makinesi icat edilir ve bu makine, ŕretimi hızlandırır.

32

1960'lardan bu yana, dŕnyada sudan sonra en çok tŕketilen sıvı çay, gŕn geçtikçe daha fazla popŕler olur.